

ORTAOKULLARDA ERGENLİK ÇAĞINDAKİ ÖĞRENCİLERİN SİBER ZORBALIK DAVRANIŞLARI, SOSYAL MEDYA BAĞIMLILIKLARI VE SOSYAL MEDYA BOZUKLUKLARI*

Durmuş BOLAT**
Özgen KORKMAZ***

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, ortaokulda öğrenim gören ergenlik çağındaki öğrencilerin siber zorbalık davranışlarını, sosyal medya bağımlılıklarını ve sosyal medya bozukluklarını tespit etmektir. Bu çalışma nicel araştırma yaklaşımlarından betimsel tarama modeline uygun olarak yürütülmüştür. Araştırmanın çalışma grubunu 2019-2020 öğretim yılında, Tokat ili, Erbaa ilçesindeki ortaokullarda öğrenim gören 478 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma verileri Siber Zorbalık Ölçeği (0.70), Ergenler için Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği (0.904) ve Sosyal Medya Bozukluğu Ölçeği (0,83) kullanılarak toplanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen verilerin analizinde, betimsel istatistikler ve parametrik olmayan testlerden 2 Independent Samples, K Independent Samples, Spearman two-tailed testi ve parametrik olmayan regresyon kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda ortaokullarda öğrenim gören ergenlik çağındaki öğrencilerin siber zorbalık, sosyal medya bağımlılığı ve sosyal medya bozukluk düzeylerinin düşük olduğu söylenebilir. Yine öğrencilerden erkek olanların kız olanlara göre siber zorbalık davranışları ve sosyal medya bağımlılıklarının fazla olduğu düşünülmektedir. Öğrencilerin siber zorbalık davranışları ve sosyal medya bağımlılıklarının okul türüne göre farklı olmadığı sosyal medya bozukluklarının ise yatılı bölge ortaokulu ve imam hatip ortaokulunda öğrenim görenlere göre fazla olduğu düşünülmektedir. Öğrencilerin siber zorbalık davranışları ve sosyal medya bağımlılıkları arttıkça sosyal medya bozuklukları da artmakta olduğu düşünülmektedir. Yine öğrencilerin siber zorbalık davranışlarını sosyal medya bozukluklarının düşük seviyede yordamakta olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Siber zorbalık, sosyal medya bağımlılığı ve bozukluğu, ergenlik

CYBER BULLYING BEHAVIORS, SOCIAL MEDIA ADDICTION AND SOCIAL MEDIA DISORDERS OF ADOLESCENT STUDENTS IN SECONDARY SCHOOLS

ABSTRACT

The purpose of this research is to determine cyberbullying behaviors, social media addictions and social media disorders of adolescent students in secondary schools. This study was conducted in accordance with the descriptive screening model from quantitative research approaches. The study group for the research consists of 478 students in Erbaa, Tokat in the 2019-2020 fall semester. Cyberbullying Scale (0.70), Social Media Addiction Scale for Adolescents (0.904) and Social Media Disorder Scale (0.83) were used for gathering data. As a result of the research obtained quantitative data were analyzed by using descriptive statistics and nonparametric tests 2 Independent samples, K Independent samples, Spearman two-tailed test and nonparametric regression. As a result, it can be claimed that adolescent students studying in secondary schools had low levels of cyberbullying, social media addiction and social media disorder. It is also thought that the male students have more cyberbullying behaviors and social media addictions than female ones. Students' cyberbullying behavior and social media addictions are not different according to the type of school, while social media disorders are more likely than those studied at the Regional Boarding Secondary School and İmam Hatip secondary school. It was also determined that social media disorders influence students' cyberbullying behavior in a low level.

Keywords: Cyberbullying, social media addiction and disorder, adolescence

* Bu araştırma birinci yazarın, ikinci yazar danışmanlığında yürüttüğü aynı başlıklı yüksek lisans bitirme projesinden üretilmiştir.

** Y. Lisans. Amasya Üniversitesi, Fen Bilimler Enstitüsü, Öğretim Teknolojileri Ana Bilim Dalı, Amasya, durmusbolat@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2704-3559>.

*** Prof. Dr. Amasya Üniversitesi, Teknoloji Fakültesi, Bilgisayar Mühendisliği Bölümü, Amasya, ozgenkorkmaz@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4359-5692>.

GİRİŞ

Ergen, İngilizce'deki "adolescent" sözcüğünün karşılığı olarak büyüme ve olgunlaşma anlamında kullanılmaktadır (Şahin, Özçelik, 2016). Ergenlik çocuklukla yetişkinlik arasında bulunan hızlı büyüme aşaması diye tanımlanan ara dönemdir (Yavuzer, 2013). Ergenlik sadece fiziksel olarak değişim değil aynı zamanda zihinsel, psikolojik vb. açıdan gelişerek olgunlaşma ve yetişkin olma dönemidir (Keçialan ve Ocakçı, 2013). Ergenlik dönemindeki bireylerin ihtiyaçları arasında çevresindeki insanlar tarafından anlaşılma, akranlarıyla ve diğer arkadaşlarıyla sohbet etme, bir topluluğa dahil olma, çevresindeki bireylere güvenme ve başarılı olma düşünceleri vardır (Yavuz, 2018). Ergenlik çağındaki öğrencilerin bu iletişimlerini son yıllarda daha çok internet üzerinden yaptıkları düşünülmektedir. İnternetin ergenlik çağındaki gençlerin kendi kimliklerini kazanmalarını ve kendini çevresindeki kişilere ispat etmesini sağlayan çok önemli bir iletişim aracı olduğu anlaşılmaktadır (Ceyhan, 2011). Ergenlik çağındaki gençlerin büyük bir kısmı internete bağlı iletişim araçlarının sosyal yaşamda çok önemli olduğunu düşünmektedirler (Döner, 2011). Ortaokullarda öğrenim gören ergenlik çağındaki öğrencilerin sosyal yaşamlarında birbirlerine karşı olumlu ve olumsuz davranışlar sergiledikleri ve bu davranışları internet ortamlarında da yapmaya devam ettikleri düşünülmektedir.

Ergenlik çağındaki gençlerin birbirlerine karşı yaptıkları olumsuz davranışların başında zorbalık gelmektedir (Tuncay ve Pişkin, 2015). Zorbalık, bir kişinin veya topluluğun kendilerinden zayıf bir kişiye yönelik tekrar eden saldırgan tavırlar içeren davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Beran ve Li, 2008). Bir davranışa zorbalık diyebilmemiz için o davranışın kasıtlı olarak ve belirli bir süre devam etmesi gereklidir ayrıca zorbalığa uğrayan bireyin zorbalık yapan bireyden fiziksel veya sosyal açıdan zayıf olması gerektiği düşünülmektedir. Özellikle ergenlik çağındaki gençlerde bu olumsuz davranış ve tutumlar sıkça görülmektedir (Arıca, Kınay ve Tanrıku, 2012). Zorbalık önceki yıllarda özellikle çocukluktan yetişkinliğe geçen ergenlerde fiziksel olarak itme, vurma, zarar verme; sözel olarak lakap takma, alay etme gibi davranışları içermektedir (Slonje ve Smith, 2008). Daha sonraki yıllarda zorbalığa maruz kalan birey hakkında dedikodu çıkarma ve akran grubundan dışlama da zorbalık olarak tanımlanmakta ve sosyal zorbalık, ilişkisel zorbalık ve dolaylı zorbalık olarak adlandırılmaktadır (Yaman ve Peker, 2012). Günümüzde ergenlerin karşılaşacakları zorbalık türlerine bir yenisi daha eklenmiştir ve bir bireyin veya grubun bilgisayar, cep telefonu ya da interneti kullanarak başka insanlara zarar vermeyi amaçlayan davranışlarına siber zorbalık denilmektedir (Kowalski, Giumetti, Schroeder ve Lattanner, 2014). Sanal ortamda zorbalık yapan ergen bireyler zorbalığa uğrayan bireylerin sosyal medya hesaplarına, arkadaş gruplarına varsa web sitesine o kişiyi utandıracak, müstehcen, onur kırıcı iletiler yollamaktadır (Aksaray, 2011). Günümüzde birçok ergen cep telefonu kullanmaktadır. Nitekim Tekedere ve Arpacı (2016) bu teknolojilerin oldukça yaygın kullanıldığını ifade etmektedir. Bu da kötü insanların ergenlere tehdit edici ve korkutucu iletiler yollamasını kolaylaştırdığı düşünülmektedir. Ayrıca bu iletilerin kim tarafından gönderildiği belli olmadan internette hızla yayılması kişilik gelişimini henüz tamamlamamış ergenliğe yeni girmiş bireyler için korkutucu bir boyuttur (Juvonen ve Gross, 2008). Benzer şekilde birçok evde internet olması ve ergenlerin okul dışı saatlerde internete bağlanmaları siber zorbalığa maruz kalmalarına daha fazla neden olmaktadır (Türkoğlu, 2013). Akran olan öğrenciler arasında görülen siber zorbalıkla ilgili okullarda bilgilendirmeler yapılmasının çok önemli olduğu düşünülmektedir. Siber zorbalıkla mücadele ederken öğrencilerin internete girişleri engellenmemeli, interneti nasıl bilinçli kullanacakları konusunda bilgiler verilmelidir (Akca, Sayımer, Salı ve Başak, 2014). Öğrencilerin siber zorbalığa sıkça maruz kaldıkları yerlerin başında dijital oyunlar ve sosyal medya ortamları gelmektedir.

Ergenlik çağındaki öğrenciler oynadıkları dijital oyunların mesajlaşma bölümlerinde ve sosyal medya ortamlarında kendilerini diğer insanlara tanıtmaya, tanıştığı yeni insanlarla gruplar kurma, iletişimde bulunma, kendisi ile ilgili oluşturduğu içerikleri paylaşma ve yeni arkadaşlar bulma gibi faaliyetler yapmaktadırlar (Tutgun-İnal, 2015). Sosyal medyanın tüm dünyada yaygınlaşmasıyla birlikte yeni iletişim ve sosyalleşme biçimleri ortaya çıkmıştır (Güngör, 2011). Ergenlik çağındaki öğrencilerin özellikle fiziksel gelişimleri tamamlanmadığı için fiziksel özelliklerinden memnun olmayan ergen bireyin kendini sanal ortamda beğendiği şekilde gösterebilmesine olanak sağladığı düşünülmektedir.

Genç bireyler kendilerini fiziksel ve sosyal olarak başkalarının kendilerini algılamasını istediği şeklinde gösterebilmektedir oysa yüz yüze iletişimde yanlış anlamaların daha az olduğu söylenebilir (Aluç-Gülşen, 2019). Ergenler sosyal medya kullanırken diğer kullanıcılara açık bir veya kapalı bir profil oluşturabilir, kendilerinin oluşturduğu veya başkalarının oluşturduğu listelere bakmalarına, yorum yapmalarına ve diğer kullanıcılarla iletişime geçmeye olanak tanıyabilirler (Erkayhan, 2013). İnternetin bu kadar yaygınlaşmasıyla birlikte ergenlik çağındaki gençlerin akranlarıyla iletişim kurmaları ve etkileşime geçme imkanları artmıştır (Subrahmanyam ve Smahel, 2011). İnternet ise sosyal medya üzerinden etkileşime geçen ergenlerin, sosyalleşmesi ve kişiliğinin gelişmesinde çok önemli bir rol oynamaktadır (Bilgin, Şahin ve Togay, 2020). Sosyal medya sitelerinin son yıllarda kullanımının çok artmasıyla birlikte günlük yaşamımızın ayrılmaz bir parçası haline geldiği düşünülmektedir. Özellikle ergenlik çağına yeni giren gençler sanal dünyayı ve orada var olduklarını düşündükleri bireylerle olan ilişkilerini gerçek dünyaya tercih etmektedirler (Cabral, 2008). Yapılan araştırmalarda gençler arasında internet kullanımının ve bağımlılığının son yıllarda çok arttığı ve bu bağımlılığın çok çeşitli sorunlara sebep olduğu görülmektedir (Messias, Castro, Saini, Umsan ve Peoples, 2011). İnternette oluşturulan sosyal içerikli kanalların çok çeşitli olması, çocuklarda, ergenlerde ve yetişkinlerde bir cazibe merkezi haline gelmesine sebep olduğu düşünülmektedir. Bu ilgi sonucunda özellikle ergenlerin sunulan hizmeti, seçme şansları olmadan bilinçsizce kullanmakta olduğu söylenebilir (Deniz ve Gürültü, 2018). Sosyal medyanın bu denli çok kullanımı sonucunda sosyal medya bağımlılığının arttığı düşünülmektedir. Sosyal medya kullanımının çok fazla artması özellikle ergenlik çağındaki öğrencilerde sosyal medya bozukluklarına sebep olduğu düşünülmektedir.

Ergenlik çağındaki öğrencilerin interneti ve sosyal medyayı çok kullanmaları çeşitli sorunlara ve bozukluklara yol açmaktadır (Baştürk Akca, Sayımer ve Ergül, 2015). Türkiye’de internet kullanımının özellikle sosyal medya kullanımının okul çağındaki gençler arasında çok fazla artmasının ders başarılarının düşmesine sebep olabileceği düşünülmektedir (Duman, 2008). Ergenlik çağındaki gençlerin sosyal medyayı kullanmalarının amaçlarından birisi de başkalarıyla ilişki ve iletişim kurma ihtiyacını giderme olduğu düşünülmektedir. Bunun özellikle kimlik bunalımında olan gençlerin aidiyet ihtiyacını gidermek olduğu söylenebilir (Doğan ve Karakaş, 2016). Büyümek, ergenlik çağındaki erkeklerin ruh sağlığı için olumlu olurken kızlar için akranlarına uyum sağlayamama düşüncesi ve çeşitli kaygılardan dolayı depresyona girme, anksiyeteye ve yeme problemlerine sebep olabilmektedir (Behrman, Kliegman, ve Jenson, 2000). Ergenlik çağındaki öğrencilerden anksiyete belirtileri gösteren sosyal medya kullanıcılarının bu ortamlarda iletişime geçtiği bireylerin onayını isteme, onların olumsuz yargılarından çekinme, gizlilik isteme, kendi sosyal medyada gösterdiği kimliğini tartışma ve bağlantısının kesilmesi korkusu durumlarında anksiyete düzeylerinin arttığı düşünülmektedir (Calancie, Ewing, Narducci, Horgan ve Khalid-Khan, 2017). Sosyal medya kullanımının bağımlılığa dönüşümünün incelenmesiyle bugün sosyal medya bağımlılığının artık normal bir problem olmadığı, tüm dünyada salgın bir hastalık gibi yayıldığı söylenebilir. Sosyal medyada bu kadar çok zaman geçirilmesi hayatımızı olumsuz olarak etkileyebilmektedir (Sarıçam ve Adam Karduz, 2018). Ergenlik dönemindeki bireylerin duygusal değişimlerden dolayı problemlerinin arttığı ve ergenlerin bu problemleri çözmek için interneti kullandıkları düşünülmektedir. Bundan dolayı ergenlik çağındaki gençlerin sosyal medyayı sıkça kullanmaları ve sosyal medyadaki olumsuzluklara maruz kalmaları onlar için riskli bir durum ortaya koymaktadır (Ko, Yen, Yen, Chen ve Wang, 2008). Ergenlerin çevrelerinde bulunan kişilerin veya arkadaşlarının olumsuz sosyal davranışlarda bulunmaları, akran ilişkilerinde çatışmalı olmaları, ergenlerin saldırganca davranışlar sergilemelerine, hatta madde kullanımına başlama gibi olumsuz davranışlar göstermelerine de neden olabileceği düşünülmektedir (Uludağlı ve Sayıl, 2009). Bu araştırmalar sonucunda ergenlik çağındaki öğrencilerin sorunları arasında siber zorbalık, sosyal medya bağımlılığı ve sosyal medya bozukluklarının da bulunduğu düşünülmektedir. Bu araştırmanın amacı da ortaokul 6, 7 ve 8. sınıfta öğrenim gören ergenlik çağındaki öğrencilerin siber zorbalık davranışlarını, sosyal medya bağımlılıklarını ve sosyal medya bozukluklarını tespit etmektir. Bu çerçevede aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Ortaokullarda ergenlik çağındaki öğrencilerin siber zorbalık davranışları, sosyal medya bağımlılıkları ve sosyal medya bozuklukları nasıldır?
2. Ortaokullarda ergenlik çağındaki öğrencilerin siber zorbalık davranışları, sosyal medya bağımlılıkları ve sosyal medya bozuklukları cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?

3. Ortaokullarda ergenlik çağındaki öğrencilerin siber zorbalık davranışları, sosyal medya bağımlılıkları ve sosyal medya bozuklukları okul türüne göre farklılık göstermekte midir?
4. Ortaokullarda ergenlik çağındaki öğrencilerin siber zorbalık davranışları, sosyal medya bağımlılıkları ve sosyal medya bozuklukları sınıf düzeylerine göre farklılık göstermekte midir?
5. Ortaokullarda ergenlik çağındaki öğrencilerin Siber zorbalık, sosyal medya bağımlılıkları ile sosyal medya bozuklukları arasında nasıl bir ilişki vardır?
6. Siber zorbalık, sosyal medya bağımlılığı ve sosyal medya bozukluğu tarafından yordanmakta mıdır?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma nicel araştırma yaklaşımlarından betimsel tarama modeline göre yürütülmüştür. Betimsel tarama, geçmiş zamanda gerçekleşmiş olan veya şimdiki zamanda gerçekleşen bir durumu olduğu gibi hiçbir müdahalede bulunmadan anlatmayı amaçlamakta ve aynı zamanda araştırma içerisindeki kişileri veya nesneleri buldukları durum içinde olduğu gibi anlatmayı amaçlamaktadır (Gürbüz ve Şahin, 2014) Bu çalışmada ortaokullarda ergenlik çağındaki öğrencilerin siber zorbalık davranışları, sosyal medya bağımlılıkları ve sosyal medya bozuklukları betimlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca çalışmamızda ortaokullarda ergenlik çağındaki öğrencilerin cinsiyet, okul türü ve sınıf düzeyleri değişkenlerine göre siber zorbalık, sosyal medya bağımlılıkları ve sosyal medya bozuklukları betimlemeye çalışılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2019-2020 öğretim yılında Tokat ilinde Millî Eğitim Bakanlığına bağlı ortaokullarda öğrenim gören 6, 7 ve 8. Sınıfta öğrenim gören 478 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan öğrenciler basit seçkisiz örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik verileri

		Sıklık(f)	Yüzde(%)
Cinsiyet	Erkek	210	43,9
	Kız	268	56,1
	Toplam	478	100,0
Okullar	Ortaokul	396	82,8
	Yatılı Bölge Ortaokulu	34	7,1
	İmam Hatip Ortaokulu	48	10,0
	Toplam	478	100,0
Sınıflar	6 Sınıf	147	30,8
	7 Sınıf	168	35,1
	8 Sınıf	163	34,1
	Toplam	478	100,0

Veri Toplama Araçları

Siber Zorbalık Ölçeği: Ergenlik çağındaki öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılıklarını ölçmek için Arıcak, Kınay ve Tanrıku, (2012) tarafından geliştirilen Siber Zorbalık Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek tek faktörlü 24 maddeden oluşmakta olup dördü (Hiçbir Zaman, Bazen, Çoğu Zaman, Her Zaman) skala üzerinden cevaplanmaktadır. Tüm maddelerin tek faktör altında toplandığı görülmüştür. Bu tek faktör 12.139'luk bir özdeğer ile toplam varyansın %50,58'ini açıklamakta olup ortak varyansların .50'nin üzerinde olduğu görülmüştür. Ölçeğin Cronbach α katsayısı .95 olup; test-tekrar test güvenilirlik katsayısı ise .70 olarak bulunmuştur. Bu araştırma kapsamında toplanan verilere göre ise ölçeğin Cronbach α katsayısı da benzer şekilde .95 olarak belirlenmiştir.

Ergenler için Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği: Ergenlik çağındaki öğrencilerin sosyal medya bağımlılıklarını ölçmek için Özgenel, Canpolat ve Ekşi (2019) tarafından geliştirilen Ergenler için Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği (ESMBÖ) kullanılmıştır. Ölçek 5'li Likert tipinde tek faktörlü 9 maddeden oluşmakta ve ölçek toplam varyansın 56.787'sini açıklamaktadır. Ölçekte ters puanlanan madde bulunmamaktadır. Ölçeğin Cronbach α güvenilirlik katsayısı 0.904 olarak belirlenmiştir. Bu

araştırma kapsamında toplanan verilere göre ise ölçeğin Cronbach α katsayısı da .90 olarak belirlenmiştir.

Sosyal Medya Bozukluğu Ölçeği: Ergenlik çağındaki öğrencilerin sosyal medya bozukluklarını ölçmek için Savcı, Ercengiz ve Aysan (2018) tarafından geliştirilen Sosyal Medya Bozukluğu Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek 5'li Likert tipinde tek faktörlü 9 maddeden oluşmuş ve toplam varyans 47.88'dir. Ölçeğin Cronbach α iç tutarlılık katsayısı 0,86 ve ölçüt bağlantılı geçerlik örnekleminde 0,83 olarak belirlenmiştir. Bu araştırma kapsamında toplanan verilere göre ise ölçeğin Cronbach α katsayısı da .90 olarak belirlenmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırma sonucunda elde edilen nicel verilerin analizinde, betimsel istatistik (frekans, yüzdeler, aritmetik ortalama, standart sapma) kullanılmıştır. Araştırma sonucunda verilerimizin normal dağılım olup olmadığı anlamak için normallik testi yapılmış ve veriler tablo 2'de özetlenmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya katılan öğrencilerle ilgili normallik tablosu

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Çarpıklık
	Sıklık	n	P	
Siber Zorbalık Ölçeği	,391	478	,000	7,513
Ergenler İçin Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği	,223	478	,000	1,754
Sosyal Medya Bozukluğu Ölçeği	,236	478	,000	1,912

Tablo 2 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeğine göre siber zorbalık düzeyleri ($P<0.05$) küçük olduğundan çarpıklık katsayısına (S: +1,5 ile -1,5) bakılmış, 7,513 değerinin normal olmayan dağılım olduğu görülmüştür. Ergenler İçin Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeğine göre sosyal medya bağımlılığı düzeyleri ($P<0.05$) küçük olduğundan çarpıklık katsayısına (S: +1,5 ile -1,5) bakılmış, 1,794 değerinin normal olmayan dağılım olduğu görülmüştür. Sosyal Medya Bozukluğu Ölçeğine göre sosyal medya bozukluk düzeyleri ($P<0.05$) küçük olduğundan çarpıklık katsayısına (S: +1,5 ile -1,5) bakılmış, 1,912 değerinin normal olmayan dağılım olduğu görülmüştür. Bu doğrultuda toplanan veriler üzerinde IBM SPSS programında nonparametrik analizler yapılabileceğine karar verilmiş, veriler ortalama, standart sapma, 2 Independent Samples, K Independent Samples, Spearman two-tailed ve parametrik olmayan regresyon analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Fark ve ilişki analizlerinde $p<0,05$ anlamlılık düzeyi yeterli görülmüştür.

BULGULAR ve YORUM

Ortaokullarda ergenlik çağındaki öğrencilerin siber zorbalık davranışları, sosyal medya bağımlılıkları ve sosyal medya bozuklukları ile ilgili bulgular tablo 3'de özetlenmiştir.

Tablo 2: Ortaokullarda ergenlik çağındaki öğrencilerin siber zorbalık davranışları, sosyal medya bağımlılıkları ve sosyal medya bozukluk düzeyleri

	N	Min.	Max.	\bar{X}	S.s.
Siber Zorbalık Ölçeği	478	1,00	3,67	1,06	,21
Ergenler İçin Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği	478	1,00	4,89	1,57	,75
Sosyal Medya Bozukluğu Ölçeği	478	1,00	4,67	1,52	,72

Tablo 3 incelendiğinde ortaokullarda ergenlik çağındaki öğrencilerin siber zorbalık davranışları tespit etmeye yönelik ölçeğin ortalamasının 1,06 olduğu görülmüştür. Öğrencilerin sosyal medya bağımlılık düzeyleri incelendiğinde ise ortalamasının 1,57 olduğu görülmüştür. Öğrencilerin sosyal medya bozuklukları düzeylerine ilişkin ortalamasının ise 1.52 olduğu görülmüştür. Buna göre ortaokullarda öğrenim gören ergenlik çağındaki öğrencilerin siber zorbalık, sosyal medya bağımlılığı ve sosyal medya bozukluk düzeylerinin düşük olduğu söylenebilir. Ortaokullarda ergenlik çağındaki öğrencilerin siber zorbalık davranışları, sosyal medya bağımlılıkları ve sosyal medya bozukluklarının cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini belirtmeye dönük yapılan analizler tablo 4'te özetlenmiştir.

Tablo 3. Cinsiyete göre ortaokullarda ergenlik çağındaki öğrencilerin siber zorbalık davranışları, sosyal medya bağımlılıkları ve sosyal medya bozuklukları

	Cinsiyet	N	Sıra	Sıra	Z	P
			Ortalaması (MR)	Toplamı (SOR)		
Siber Zorbalık Ölçeği	Erkek	210	251,27	52767,50	-2,08	,038
	Kız	268	230,27	61713,50		
	Toplam	478				
Ergenler İçin Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği	Erkek	210	254,36	53416,50	-2,12	,034
	Kız	268	227,85	61064,50		
	Toplam	478				
Sosyal Medya Bozukluğu Ölçeği	Erkek	210	249,55	52405,50	-1,45	,147
	Kız	268	231,63	62075,50		
	Toplam	478				

Tablo 4 incelendiğinde ortaokullarda ergenlik çağındaki öğrencilerin cinsiyete göre siber zorbalık davranışlarında erkek öğrencilerle kız öğrenciler arasında erkeklerin lehine anlamlı bir fark vardır ($z=-2,08$, $p<0,05$). Benzer şekilde sosyal medya bağımlılıklarının da erkek öğrencilerle kız öğrenciler arasında erkeklerin lehine anlamlı bir fark vardır ($z=-2,12$, $p<0,05$). Ortaokullarda ergenlik çağındaki öğrencilerin cinsiyete göre sosyal medya bozuklukları erkek öğrencilerle kız öğrenciler arasında anlamlı olarak fark göstermediği belirlenmiştir ($z=-1,45$, $p>0,05$). Buna göre erkek öğrencilerin siber zorbalık ve sosyal medya bağımlılıkları kızlara göre fazla olduğu söylenebilir. Öte yandan ortaokullarda öğrenim gören ergenlik çağındaki erkek ve kız öğrencilerin sosyal medya bozuklukları arasında fark bulunmadığı söylenebilir. Ortaokullarda ergenlik çağındaki öğrencilerin siber zorbalık davranışları, sosyal medya bağımlılıkları ve sosyal medya bozukluklarının okul türüne göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemeye yönelik yapılan analizler Tablo 5'te özetlenmiştir.

Tablo 4. Okul türlerine göre ortaokullarda ergenlik çağındaki öğrencilerin siber zorbalık davranışları, sosyal medya bağımlılıkları ve sosyal medya bozuklukları

	Okul Türü	N	Sıra Ort.	X^2	SD	P
			(MR)			
Siber Zorbalık Ölçeği	Ortaokul	396	235,20	3,559	2	,169
	Yatılı Bölge Ortaokulu	34	259,16			
	İmam Hatip Ortaokulu	48	261,03			
	Toplam	478				
Ergenler İçin Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği	Ortaokul	396	234,16	5,066	2	,079
	Yatılı Bölge Ortaokulu	34	286,99			
	İmam Hatip Ortaokulu	48	249,90			
	Toplam	478				
Sosyal Medya Bozukluğu Ölçeği	Ortaokul	396	230,56	10,92	2	,004
	Yatılı Bölge Ortaokulu	34	296,72			
	İmam Hatip Ortaokulu	48	272,76			
	Toplam	478				

Tablo 5 incelendiğinde ortaokullarda ergenlik çağındaki öğrencilerin siber zorbalık tutumlarının okul türlerine göre fark olup olmadığı yönünde yapılan analiz sonucunda istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir ($X^2_{(2)}=3,559$, $p>0,05$). Benzer şekilde sosyal medya bağımlılıklarının da öğrencilerin öğrenim gördüğü okul türüne göre istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir ($X^2_{(2)}=5,066$, $p>0,05$). Buna göre ortaokullarda öğrenim gören ergenlik çağındaki öğrencilerin siber zorbalık davranışları ve sosyal medya bağımlılıklarının okul türüne göre farklı olmadığı düşünülmektedir.

Öte yandan öğrencilerin sosyal medya bozukluklarının öğrenim gördükleri okul türlerine göre fark olup olmadığına yönelik yapılan analizde istatistiksel açıdan fark olduğu belirlenmiştir ($X^2_{(2)}=10,92$, $p<0,05$). Yapılan Kruskal Wallis-H sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan ortaya çıktığını belirlemek için tamamlayıcı karşılaştırma teknikleri yapılmıştır. Bunun için ikili karşılaştırmalarda Mann Whitney-U uygulanmıştır. Analizlerin sonucunda ortaokulla yatılı bölge ortaokul arasında yatılı bölge ortaokulu lehine gerçekleştiği belirlenmiştir ($u=4864,500$, $z=-2,775$, $p=0,006$). Benzer şekilde ortaokul ile imam hatip ortaokulu arasında imam hatip ortaokulu lehine gerçekleştiği belirlenmiştir ($u=7829,500$, $z=-2,062$, $p=0,039$) yine gruplardan yatılı bölge ortaokulu ile imam hatip ortaokulu arasında yapılan analizde fark bulunamamıştır ($u=738,000$, $z=-,742$, $p=,458$). Buna göre yatılı bölge ortaokulu ve imam hatip ortaokulunda öğrenim gören ergenlik çağındaki öğrencilerin sosyal medya bozuklukları ortaokulda öğrenim görenlere göre fazla olduğu söylenebilir. Öte yandan yatılı bölge ortaokulunda öğrenim gören ergen öğrencilerle imam hatip ortaokulundakiler arasında sosyal medya bozukluğu açısından fark olmadığı söylenebilir. Ortaokullarda ergenlik çağındaki öğrencilerin siber zorbalık davranışları, sosyal medya bağımlılıkları ve sosyal medya bozukluklarının sınıf düzeyine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemeye yönelik yapılan analizler tablo 6’da özetlenmiştir.

Tablo 5. Sınıf düzeylerine göre ortaokullarda ergenlik çağındaki öğrencilerin siber zorbalık davranışları, sosyal medya bağımlılıkları ve sosyal medya bozuklukları

	Sınıf Düzeyi	N	Sıra Ort. (MR)	χ^2	SD	P
Siber Zorbalık Ölçeği	6 Sınıf	147	213,24	15,67	2	,000
	7 Sınıf	168	240,12			
	8 Sınıf	163	262,54			
	Toplam	478				
Ergenler İçin Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği	6 Sınıf	147	200,14	18,39	2	,000
	7 Sınıf	168	251,80			
	8 Sınıf	163	262,32			
	Toplam	478				
Sosyal Medya Bozukluğu Ölçeği	6 Sınıf	147	198,57	22,14	2	,000
	7 Sınıf	168	246,57			
	8 Sınıf	163	269,12			
	Toplam	478				

Tablo 6 incelendiğinde ortaokullarda ergenlik çağındaki öğrencilerin siber zorbalık davranışlarının öğrenim gördükleri sınıf düzeyine göre fark olup olmadığına yönelik yapılan analizde istatistiksel açıdan fark olduğu tespit edilmiştir ($X^2_{(2)}=15,67$, $p<0,05$). Benzer şekilde sosyal medya bağımlılık oranlarının öğrenim gördükleri sınıf düzeyine göre istatistiksel açıdan fark olduğu belirlenmiştir ($X^2_{(2)}=18,39$, $p<0,05$). Yine bu öğrencilerin sosyal medya bozukluklarının öğrenim gördükleri sınıf düzeyine göre istatistiksel açıdan fark olduğu belirlenmiştir ($X^2_{(2)}=22,14$, $p<0,05$).

Uygulanan Kruskal Wallis-H sonrası ortaya çıkan anlamlı farklılığın hangi gruplardan olduğunu belirlemek için tamamlayıcı karşılaştırma teknikleri yapılmıştır. Bunun için ikili karşılaştırmalarda Mann Whitney-U uygulanmıştır. Analiz sonucunda ortaokullarda öğrenim gören ergenlik çağındaki öğrencilerin siber zorbalık davranışları sınıf düzeyine göre 6. sınıf ile 7. sınıf arasında 7 sınıf lehine fark belirlenmiştir ($u=10927,000$, $z=-2,374$, $p=,018$). Yine 6. sınıf ile 8. sınıf arasında 8. sınıf lehine fark tespit edilmiştir ($u=9541,000$, $z=-3,927$, $p=0,000$). Yapılan analiz sonucunda 7. sınıftakilerle 8. sınıftakiler arasında fark bulunamamıştır ($u=12375,500$, $z=-1,808$, $p=,071$). Buna göre ortaokullarda ergenlik çağındaki öğrencilerin siber zorbalık davranışları 6. sınıftakilere göre 7 ve 8. sınıftaki öğrencilerde fazla olduğu söylenebilir. Öte yandan 7 ve 8. sınıftaki öğrenciler arasında siber zorbalık davranışları açısından fark olmadığı söylenebilir. Öğrencilerin sosyal medya bağımlılıklarının sınıf düzeyine göre 6. sınıftakiler ile 7. sınıftakiler arasında 7. sınıftakiler lehine fark olduğu belirlenmiştir ($u=9578,000$, $z=-3,519$, $p=,000$). Benzer şekilde 6. sınıftakiler ile 8. sınıftakiler arasında 8. sınıftakiler lehine fark tespit edilmiştir ($u=8964,000$, $z=-3,925$, $p=,000$). Ayrıca 7. Sınıftakilerle 8. Sınıftakiler arasında herhangi bir fark belirlenmemiştir ($u=12988,500$, $z=-,817$, $p=,414$). Buna göre 6. Sınıfta öğrenim gören öğrencilerin sosyal medya bağımlılıklarının 7 ve 8. sınıfta öğrenim gören öğrencilere

göre az olduğu söylenebilir. Öte yandan 7 ve 8. sınıftaki öğrenciler arasında sosyal medya bağımlılığı açısından fark olmadığı söylenebilir.

Sosyal medya bozukluklarının sınıf düzeyine göre 6. sınıftakiler ile 7. sınıftakiler arasında 7. sınıftakiler lehine fark olduğu belirlenmiştir ($u=9814,500$, $z=-3,285$, $p=,001$). Benzer şekilde 6. sınıftakilerle 8. sınıftakiler arasında 8. sınıftakiler lehine fark olduğu tespit edilmiştir ($u=8498,000$, $z=-4,579$, $p=,000$). Yine 7.ve 8. sınıfta öğrenim gören öğrenciler arasında sosyal medya bozukluğu açısından fark belirlenmemiştir ($u=12347,000$, $z=-1,572$, $p=,116$). Buna göre ortaokullarda öğrenim gören ergenlik çağındaki 6. sınıf öğrencilerinin 7 ve 8. sınıftaki öğrencilere göre sosyal medya bozukluklarının az olduğu söylenebilir. Öte yandan 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin sosyal medya bozuklukları açısından benzer özellikleri taşıdıkları söylenebilir. Araştırma kapsamında incelenen ortaokullarda ergenlik çağındaki öğrencilerin siber zorbalıkları, sosyal medya bağımlılıkları ile sosyal medya bozuklukları arasında bir ilişki olup olmadığını anlamak için non-parametrik testlerden Spearman testi yapılmış ve sonuçları Tablo 7’de özetlenmiştir.

Tablo 6. Ortaokullarda ergenlik çağındaki öğrencilerin siber zorbalıkları, sosyal medya bağımlılıkları ile sosyal medya bozuklukları arasındaki ilişkiler

		Ö1	Ö2	Ö3
Ö1: Siber Zorbalık	Spearman Korelasyon Katsayısı	1,000	,458**	,496**
	P	.	,000	,000
	N	478	478	478
Ö2: Sosyal Medya Bağımlılığı	Spearman Korelasyon Katsayısı	,458**	1,000	,858**
	P	,000	.	,000
	N	478	478	478
Ö3: Sosyal Medya Bozukluğu	Spearman Korelasyon Katsayısı	,496**	,858**	1,000
	P	,000	,000	.
	N	478	478	478

Tablo 7 incelendiğinde ortaokullarda ergenlik çağındaki öğrencilerin siber zorbalık davranışlarıyla ile sosyal medya bağımlılıkları arasında orta düzeyde anlamlı bir ilişki vardır (Korelasyon Katsayısı=0,46, $P<0,05$). Yani ortaokullarda öğrenim gören ergenlik çağındaki öğrencilerin siber zorbalık davranışları arttıkça sosyal medya bağımlılıkları da artmaktadır. Ortaokullarda öğrenim gören ergenlik çağındaki öğrencilerin siber zorbalık davranışlarıyla sosyal medya bozuklukları arasında orta düzeyde anlamlı bir ilişki vardır (Korelasyon Katsayısı=0,50, $P<0,05$). Yani ortaokullarda öğrenim gören ergenlik çağındaki öğrencilerin siber zorbalık davranışları arttıkça sosyal medya bozuklukları da artmaktadır. Ortaokullarda öğrenim gören ergenlik çağındaki öğrencilerin sosyal medya bağımlılıkları ile sosyal medya bozuklukları arasında kuvvetli düzeyde anlamlı bir ilişki vardır (Korelasyon Katsayısı=0,86, $P<0,05$). Yani ortaokullarda öğrenim gören ergenlik çağındaki öğrencilerin sosyal medya bağımlılıkları arttıkça sosyal medya bozuklukları da artmaktadır. Araştırma kapsamında ortaokullarda öğrenim gören ergenlik çağındaki öğrencilerin siber zorbalık davranışlarının, sosyal medya bağımlılığı ve sosyal medya bozukluğu tarafından yordanıp yordanmadığını anlamak için yapılan parametrik olmayan regresyon analizi R programıyla yapılmış ve buna ait sonuçlar tablo 8’de özetlenmiştir.

Tablo 7. Siber zorbalığın, sosyal medya bağımlılığı ve sosyal medya bozukluğu tarafından yordanmasına ilişkin bulgular

Siber Zorbalık	R	Std. Ht.	t	R ²	f	p
Sosyal Medya Bağımlılığı	0.03442	0.02144	1.605			,109
Sosyal Medya Bozukluğu	0.09860	0.02221	4.439	0.21	63.14	,000

Tablo 8 incelendiğinde ortaokullarda öğrenim gören ergenlik çağındaki öğrencilerin sosyal medya bağımlılığı ile siber zorbalık davranışları arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir ($r_{(1,476)}=0,03442$, $p>0,005$). Ayrıca sosyal medya bozukluğu ile siber zorbalık davranışları arasında anlamlı fakat zayıf bir ilişkinin olduğu görülmüştür ($r_{(1,476)}=0,09860$, $p<0,001$). Parametrik olmayan

regresyon analizi sonuçlarına göre, sosyal medya bağımlılığının ve sosyal medya bozukluklarının siber zorbalığı %21 oranında açıkladığı tespit edilmiştir. Yani ortaokullarda öğrenim gören ergenlik çağındaki öğrencilerin sosyal medya bozuklukları öğrencilerin siber zorbalık davranışlarını düşük seviyede yordamakta olduğu görülmektedir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu araştırma sonucunda ortaokullarda ergenlik çağındaki öğrencilerin siber zorbalık davranışlarının, sosyal medya bağımlılık düzeylerin ve sosyal medya bozuklukları düzeylerinin düşük olduğu belirlenmiştir. Lindfors, Kaltiala-Heino ve Rimpela (2012) tarafından yapılan araştırma ile Aktepe (2013) tarafından yapılan araştırmada siber zorbalık davranışlarının ergenliğin ilk dönemlerinde daha düşük olduğu söylenmekte ve ergenliğin ortalarına doğru arttığı bildirilmektedir. Toraman ve Usta, (2018a) tarafından ortaokul öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırmada da benzer şekilde öğrencilerin yaklaşık %2'si siber zorba olduğu, siber zorbalık ölçeğinden aldıkları toplam puanların çok yüksek olmadığı ifade edilmiştir. Bu sonuçlar, bu bulguyu destekler niteliktedir. Ayrıca Bányai, Zsila, Király, Maraz, Elekes, Griffiths, Andreassen ve Demetrovics (2017) tarafından yapılan araştırmada ergenlik çağındaki öğrencilerin sosyal medya bağımlılıklarının orta düzeyde olduğu söylenmektedir. Yine Van Den Eijnden, Lemmens ve Valkenburg (2016) tarafından yapılan araştırmada ergenlik çağındaki öğrencilerin sosyal medya bozukluklarının yetişkinlere göre çok olmadığı belirtilmiştir. Ayrıca Bilgin (2018) tarafından yapılan sosyal medya bağımlılığı yüksek olan ergenlerde psikotizm, paranoid düşünceler ve anksiyetenin arttığı düşünülmektedir. Toraman ve Usta, (2018b) tarafında yapılan bir araştırmada ise öğrencilerin önemli bir kısmının siber zorbalık kavramını hakkında bilgilerinin olduğu sonucuna varılmıştır. Bu çerçevede ortaokullarda öğrenim gören ergenlik çağındaki öğrencilerin siber zorbalık davranışları, sosyal medya bağımlılığı ve sosyal medya bozukluklarının düşük olduğu söylenebilir.

Araştırmada cinsiyete yönelik yapılan analizlerde siber zorbalık davranışlarının ve sosyal medya bağımlılıklarının erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre fazla olduğu belirlenmiştir. Ayrıca sosyal medya bozuklukları konusunda erkek öğrencilerle kız öğrenciler arasında fark olmadığı belirlenmiştir. Alanyazında bu sonucu destekler nitelikte kanıtlara rastlamak mümkündür. Örneğin Toraman ve Usta, (2018a) tarafında yapılan bir araştırmada da benzer şekilde Erkek öğrencilerin siber zorbalık düzeylerinin kız öğrencilerin siber zorbalık düzeylerinden daha fazla olduğu sonucuna varılmıştır. Lindfors, Kaltiala-Heino ve Rimpela (2012) tarafından yapılan araştırmada ergenlik çağındaki kızların erkeklere göre siber zorbalığa uğrama olasılıklarının fazla olduğu ifade edilmiştir. Ancak alan yazında bu durumun tersine bazı kanıtlara da rastlanmaktadır. Çivilidağ ve Cooper (2013), Makri-Botsari ve Karagianni (2014) ve Salı, Başak ve Akca (2015) tarafından yapılan araştırmalarda ergenlerin siber zorbalık davranışlarının cinsiyete göre fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Canoğulları ve Güçray (2014) tarafından yapılan araştırmada ergenlerin internet ve sosyal medya bağımlılıklarının cinsiyete göre farklı olmadığı düşünülmektedir. Türk (2020) tarafından yapılan araştırmada ergenlik çağındaki öğrencilerin sosyal medya bozuklukları cinsiyete göre farklılaşmadığı ifade edilmektedir. Ferguson, Muñoz, Garza ve Galindo (2014) tarafından yapılan araştırmada ergenlik çağındaki kızları akranlarıyla karşılaştırmanın psikolojik bozukluklara sebep olabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Bu çerçevede erkek öğrencilerin siber zorbalık davranışları ve sosyal medya bağımlılıklarının kızlara göre fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öte yandan erkek ve kız öğrencilerin sosyal medya bozuklukları açısından aralarında fark olmadığı belirlenmiştir.

Ortaokullarda ergenlik çağındaki öğrencilerin siber zorbalık tutumlarının okul türlerine göre farklı olmadığı belirlenmiştir. Benzer şekilde sosyal medya bağımlılıklarının da öğrencilerin öğrenim gördüğü okul türüne göre fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Çivilidağ ve Cooper (2013) tarafından yapılan araştırmada Anadolu lisesinde eğitim gören ergen öğrencilerin Genel lisede öğrenim görenlere göre siber zorbalık davranışlarının daha fazla olduğunu söylenmektedir. Bu araştırma bizim araştırmamızla çelişmektedir. Hatice (2019) tarafından yapılan araştırmada öğrencilerin sosyal medya bağımlılıkları okul türüne göre değişmemektedir. Bu araştırma bizim araştırmamızı destekler niteliktedir. Buna göre ortaokullarda öğrenim gören ergenlik çağındaki öğrencilerin siber zorbalık davranışları ve sosyal medya bağımlılıklarının okul türüne göre farklı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Öte yandan öğrencilerin sosyal medya bozukluklarının öğrenim gördükleri okul türlerine göre fark olup olmadığına yönelik yapılan analizde istatistiksel açıdan fark olduğu belirlenmiştir. Analizlerin sonucunda ortaokulda öğrenim gören ergenlik çağındaki öğrencilerin sosyal medya bozukluklarının yatılı bölge ortaokulda öğrenim görenlerden az olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde ortaokulda öğrenim görenlerin öğrencilerin, imam hatip ortaokulunda öğrenim görenlere göre sosyal medya bozukluklarının az olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yine yatılı bölge ortaokulunda öğrenim gören ergenlik çağındaki öğrencilerle imam hatip ortaokulunda öğrenim görenler arasında sosyal medya bozuklukları açısından fark olmadığı anlaşılmıştır. Yayman (2019) tarafından yapılan araştırmada sosyal medya bozukluğunun imam hatip lisesinde öğrenim görenlerin Anadolu lisesinde öğrenim görenlere göre fazla olduğu söylenmiştir. Bu araştırma bizim araştırmamızı destekler niteliktedir. Fakat Gürültü (2016) tarafından yapılan araştırmada okul türüne göre herhangi bir fark olmadığı söylenmiştir. Bu araştırma bizim araştırmamızı desteklememektedir. Sonuç olarak yatılı bölge ortaokulu ve imam hatip ortaokulunda öğrenim gören ergenlik çağındaki öğrencilerin sosyal medya bozuklukları ortaokulda öğrenim görenlere göre fazla olduğu anlaşılmıştır. Öte yandan yatılı bölge ortaokulunda öğrenim gören ergen öğrencilerle imam hatip ortaokulundakiler arasında sosyal medya bozukluğu açısından fark olmadığı belirlenmiştir.

Öğrencilerin siber zorbalık davranışlarının öğrenim gördükleri sınıf düzeyine göre yedi ve sekizinci sınıfta öğrenim görenlerin altıncı sınıfta öğrenim görenlere göre fazla olduğu tespit edilmiştir. Görzig ve Frumkin (2013) tarafından yapılan araştırmada üst sınıflarda öğrenim gören öğrencilerin siber zorbalığa uğrama ihtimallerinin yüksek olduğu söylenmiştir. Benzer şekilde sosyal medya bağımlılık oranlarının öğrenim gördükleri sınıf düzeyine göre istatistiksel açıdan fark olduğu belirlenmiştir. Kuşay (2013) tarafından yapılan araştırmada sınıf düzeyine göre üst sınıflarda öğrenim gören ergen öğrencilerin daha çok sosyal medya bağımlısı oldukları ifade edilmektedir. Yine bu ergen öğrencilerin sosyal medya bozukluklarının öğrenim gördükleri sınıf düzeyine göre istatistiksel açıdan fark olduğu belirlenmiştir. Sherman, Payton, Hernandez, Greenfield ve Dapretto (2016) tarafından yapılan araştırma sonucunda ergenlikte sınıf düzeyi arasında sosyal medya bozukluğu açısından fark bulunduğu ifade edilmiştir. Ortaokullarda öğrenim gören ergenlik çağındaki öğrencilerin siber zorbalık davranışları, sosyal medya bağımlılıkları ve sosyal medya bozuklukları sınıf düzeyine göre üst sınıfta öğrenim görenlerde fazla olduğu belirlenmiştir. Toraman ve Usta, (2018a) tarafında yapılan bir araştırmada da benzer şekilde 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin siber zorbalık düzeylerinin 8. Sınıf öğrencilerinin siber zorbalık düzeylerinden fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak Çivilidağ ve Cooper (2013) tarafından yapılan araştırmada ergenlik çağındaki öğrencilerin sosyal medya bağımlılıkları sınıf düzeyine göre farklılık göstermediği ifade edilmiştir.

Araştırma kapsamında ergenlik çağındaki öğrencilerin siber zorbalık davranışları arttıkça sosyal medya bağımlılıkları da arttığı belirlenmiştir. Yine benzer şekilde siber zorbalık davranışları arttıkça sosyal medya bozuklukları da artmaktadır. Öğrencilerin sosyal medya bağımlılıkları arttıkça sosyal medya bozuklukları da artmaktadır. Bilgin (2018) tarafından yapılan araştırmada ergenlik çağındaki öğrencilerin siber zorbalık davranışları arttıkça sosyal medya bağımlılıklarının arttığı yine aynı araştırmada sosyal medya bağımlılıkları arttıkça sosyal medya bozukluklarının da arttığı belirlenmiştir. Benzer şekilde Van Den Eijnden, Lemmens ve Valkenburg (2016), Kuşay (2013) ve Bilgin, Şahin ve Togay (2020) tarafından yapılan araştırmada ergenlerin sosyal medya bağımlılığı arttıkça sosyal medya bozukluklarının da artmakta olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca Derin ve Bilge (2016) yapılan araştırmada ergenlerin sosyal medya bozukluklarının azaldıkça sosyal medya bağımlılıklarının da azaldığı vurgulanmıştır. Yen, Chou, Liu, Ko, Yang, ve Hu, (2014) tarafından yapılan araştırmada siber zorbalığa uğrayan ergenlik çağındaki öğrencilerin sosyal medya bozukluklarının arttığı ifade edilmektedir.

Ortaokullarda öğrenim gören ergenlik çağındaki öğrencilerin sosyal medya bağımlılığı ile siber zorbalık davranışları arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı, sosyal medya bozukluğu ile siber zorbalık davranışları arasında anlamlı fakat zayıf bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Bilgin (2018) tarafından yapılan araştırmada sosyal medya bozukluklarının ve sosyal medya kullanım süresinin sosyal medya bağımlılığını yordadığı görülmüştür. Kırcaburun, Kokkinos, Demetrovics, Király, Griffiths, ve Çolak (2019) tarafından yapılan araştırmada sosyal medya bozukluklarının siber zorbalık davranışlarıyla

doğrudan ilişkili olduğu belirlenmiştir. Bu çerçevede ortaokullarda öğrenim gören ergenlik çağındaki öğrencilerin sosyal medya bozukluklarının, siber zorbalık davranışlarını düşük seviyede yordadığı söylenebilir.

Elde edilen bu sonuçlar uyarınca öğrencilerin düşük düzeydeki siber zorbalık davranışlarının, sosyal medya bağımlılık düzeylerin ve sosyal medya bozukluklarının daha da düşürülmesi veya bu düşük düzeyde kalmasını sağlamaya dönük olarak: Öğrencilerin siber zorbalık ve sosyal medya bağımlılıkları ile ilgili farkındalıklarını artırmak amacıyla sınıf rehber öğretmeni veya okul rehber öğretmeni tarafından seminerler düzenlenmesi, müfredata değerler eğitimi içerisinde siber zorbalık konularının da eklenmesi, öğrencilerin kullandığı sosyal medya araçlarının onları ne derecede etkileyebileceği ve ne tür zararlar oluşturabileceği konusunda bilgilendirme etkinlikleri yapılması, bu farkındalık faaliyetlerinin üst sınıflarda daha yoğun şekilde uygulanması, özellikle erkek öğrencilere yoğunlaştırılması önerilebilir.

KAYNAKLAR

- Akca, E. B., Sayımer, İ., Salı, J. B. ve Başak, B. E. (2014). Okulda siber zorbalığın nedenleri, türleri ve medya okuryazarlığı eğitiminin önleyici çalışmalarındaki yeri. *Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 17-30.
- Aksaray, S. (2011). Siber zorbalık. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(2), 405-432.
- Aktepe, E. (2013). Ergenlerde siber zorbalık ve siber mağduriyet. In *Yeni Symposium* (Vol. 51, No. 1), www.yenisymposium.net.
- Aluç Gülşen, E. (2019). Sosyal medya kullanım bozukluğu ölçeğinin Türkiye'de yetişkinlere uyarlanması: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Arıcak, O. T., Kınay, H. ve Tanrıku, T. (2012). Siber zorbalık ölçeğinin ilk psikometrik bulguları. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 101-114.
- Bányai, F., Zsila, Á., Király, O., Maraz, A., Elekes, Z., Griffiths, M. D., ... ve Demetrovics, Z. (2017). Problematic social media use: Results from a large-scale nationally representative adolescent sample. *PLoS One*, 12(1), 1-13.
- Baştürk Akca, E., Sayımer, İ. ve Ergül, S. (2015). Ortaokul öğrencilerinin sosyal medya kullanımları ve siber zorbalık deneyimleri: Ankara örneği. *Global Media Journal: Turkish Edition*, 5(10), 71-86.
- Behrman, R. E., Kliegman, R. M. ve Jenson, H. B. (2000). Growth and development: Nelson's Textbook of Pediatrics: Part II, 16 th ed, WB Saunders, Phila Delphia, p.52-57.
- Beran, T. ve Li, Q. (2008). The relationship between cyberbullying and school bullying. *The Journal of Student Wellbeing*, 1(2), 16-33.
- Bilgin, M. (2018). Ergenlerde sosyal medya bağımlılığı ve psikolojik bozukluklar arasındaki ilişki. *The Journal of International Scientific Researches*, 3(3), 237-247.
- Bilgin, M., Şahin, İ. ve Togay, A. (2020). Ergenlerde sosyal medya bağımlılığı ve anne-baba ergen ilişkisi. *Eğitim ve Bilim*, 45(202), 263-281.
- Cabral, J. (2008). Is generation Y addicted to social media. *Future of children*, 2(1), 5-14.
- Calancie, O., Ewing, L., Narducci, L. D., Horgan, S. ve Khalid-Khan, S. (2017). Exploring how social networking sites impact youth with anxiety: A qualitative study of Facebook stressors among adolescents with an anxiety disorder diagnosis. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 11(4), article 2. doi: 10.5817/CP2017-4-2.
- Canoğulları, Ö. ve Güçray, S. S. (2014). İnternet bağımlılık düzeyleri farklı ergenlerin cinsiyetlerine göre psikolojik ihtiyaçları, sosyal kaygıları ve anne baba tutum algılarının incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26(1), 42-57.

- Ceyhan, A. A., (2011). Ergenlerin problemleri internet kullanım düzeylerinin yordayıcıları. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 18(2), 85-94.
- Çivilidağ, A. ve Cooper, H. T. (2013). Ergenlerde siber zorba ve öfkenin incelenmesi üzerine bir araştırma: Niğde ili örneği. *International Journal of Social Science*, 6(1), 497-511.
- Deniz, L. ve Gürültü, E. (2018). Lise öğrencilerinin sosyal medya bağımlılıkları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(2), 355-367.
- Derin, S. ve Bilge, F. (2016). Ergenlerde internet bağımlılığı ve öznel iyi oluş düzeyi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 6(46), 35-51.
- Doğan, U. ve Karakaş, Y. (2016). Lise öğrencilerinin sosyal ağ siteleri kullanımının yordayıcısı olarak yalnızlık. *Sakarya University Journal of Education*, 6(1), 57-71.
- Döner, C. Y. (2011). *İlköğretim öğrencilerinde internet bağımlılığının farklı değişkenlere göre incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Duman, M. Z. (2008). İnternet kullanımının öğrencilerin sosyal ilişkileri ve okul başarıları üzerindeki etkisi. *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, 2(3), 93-112.
- Erkayhan, Ş. (2013). Küresel yerel ölçekte ağ kültürü ve sosyal medya. *Medya Eleştirileri*, 15-38.
- Ferguson, C. J., Muñoz, M. E., Garza, A. ve Galindo, M. (2014). Concurrent and prospective analyses of peer, television and social media influences on body dissatisfaction, eating disorder symptoms and life satisfaction in adolescent girls. *Journal of youth and adolescence*, 43(1), 1-14.
- Görzig, A. ve Frumkin, L. A. (2013). Cyberbullying experiences on-the-go: When social media can become distressing. *Cyberpsychology*, 7(1), 1-34.
- Güngör, N. (2011). *İletişim, kuramlar ve yaklaşımlar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Gürbüz, S. ve Şahin, F. (2016). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Gürültü, E. (2016). *Lise öğrencilerinin sosyal medya bağımlılıkları ve akademik erteleme davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Hatice, G. (2019). *Ergenlerin sosyal medya bağımlılığının akademik başarılarıyla ilişkisi ve çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Juvonen, J. ve Gross, E. F. (2008). Extending the school grounds?—Bullying experiences in cyberspace. *Journal of School health*, 78(9), 496-505.
- Keçialan, R. ve Ocakçı, A. F. (2013). Ergenlere yapılan sosyal beceri eğitiminin iletişim ve öfke kontrolüne etkisi. *Medical Sciences*, 13(3), 58-65.
- Kırcaburun, K., Kokkinos, C. M., Demetrovics, Z., Király, O., Griffiths, M. D. ve Çolak, T. S. (2019). Problematic online behaviors among adolescents and emerging adults: Associations between cyberbullying perpetration, problematic social media use, and psychosocial factors. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 17(4), 891-908.
- Ko, C. H., Yen, J. Y., Yen, C. F., Chen, C. S. ve Wang, S. Y. (2008). The association between Internet addiction and belief of frustration intolerance: the gender difference. *Cyberpsychology & Behavior*, 11(3), 273-278.
- Kowalski, R. M., Giumetti, G. W., Schroeder, A. N. ve Lattanner, M. R. (2014). Bullying in the digital age: A critical review and meta-analysis of cyberbullying research among youth. *Psychological bulletin*, 140(4), 1073-1137.
- Kuşay, Y. (2013). *Sosyal medya ortamı olarak facebook'un çekiciliği ve ergenlerde bağımlılık düzeyi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Lindfors, P. L., Kaltiala-Heino, R. ve Rimpelä, A. H. (2012). Cyberbullying among Finnish adolescents—a population-based study. *BMC public health*, 12(1), 1027-1031.

- Messias, E., Castro, J., Saini, A., Usman, M. ve Peeples, D. (2011). Sadness, suicide, and their association with video game and internet overuse among teens: results from the youth risk behavior survey 2007 and 2009. *Suicide and Life-Threatening Behavior*, 41(3), 307-315.
- Özgenel, M., Canpolat, Ö. ve Ekşi, H. (2019). Ergenler için sosyal medya bağımlılığı ölçeği (ESMBÖ): Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 6, 629-662. doi: 10.15805/addicta.2019.6.3.0086
- Salı, J., Başak, B. ve Akca, E. (2015). Türkiye'de ortaokul öğrencileri arasında siber zorbalık. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 109-130.
- Sarıçam, H. ve Adam Karduz, F. F. (2018). Sosyal medya kullanım bozukluğu ölçeği'nin Türk Kültürüne uyarlanması: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 9(2), 116-135.
- Savcı M, Ercengiz M, ve Aysan F. (2018). Sosyal medya bozukluğu ölçeği'nin ergenlerde Türkçe uyarlanması. *Nöro Psikiyatri Arşivi*, 55, 248-255.
- Sherman, L. E., Payton, A. A., Hernandez, L. M., Greenfield, P. M. ve Dapretto, M. (2016). The power of the like in adolescence: Effects of peer influence on neural and behavioral responses to social media. *Psychological science*, 27(7), 1027-1035.
- Slonje, R. ve Smith, P. K. (2008). Cyberbullying: Another main type of bullying?. *Scandinavian journal of psychology*, 49(2), 147-154.
- Subrahmanyam, K. ve Šmahel, D. (2011). Constructing identity online: Identity exploration and self-representation. In *Digital youth* (pp. 59-80). Springer, New York, NY.
- Şahin, Ş. ve Özçelik, Ç. (2016). Ergenlik dönemi ve sosyalleşme. *Cumhuriyet Hemşirelik Dergisi*, 5(1), 42-49.
- Tekedere, H., Arpacı, F. (2016). Orta yaş ve yaşlı bireylerin internet ve sosyal medyaya yönelik görüşleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 20(2), 377-392.
- Toraman, L. ve Usta, E. (2018a). Ortaokul öğrencilerinin dijital yerli ve siber zorba olma durumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37(2), 57-77.
- Toraman, L. ve Usta, E. (2018b). A qualitative study on the problems encountered by secondary school students on the net. *Participatory Educational Research (PER)*. 5(2), 80-94.
- Tuncay, A. ve Pişkin, M. (2015). Akran zorbalığı belirleme ölçeği ergen formu. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (50), 316-324.
- Tutgun-Ünal, A. (2015). *Sosyal medya bağımlılığı: Üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı, İstanbul.
- Türk, M. E. (2020). Ergenlerde sosyal medya kullanımının bağlanma stilleri, akran ilişkileri ve kişilik bozuklukları ile ilişkisinin incelenmesi. *Türkiye Bütüncül Psikoterapi Dergisi*, 3(5), 97-112.
- Türkoğlu, S. (2013). *Ergenlerin problemleri internet kullanımları ile siber zorbalık eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Uludağlı, N. P. ve Sayıl, M. (2009). Orta ve ileri ergenlik döneminde risk alma davranışı: Ebeveyn ve akranların rolü. *Türk Psikoloji Yazıları*, 12(23), 14-24.
- Van Den Eijnden, R. J., Lemmens, J. S. ve Valkenburg, P. M. (2016). The social media disorder scale. *Computers in Human Behavior*, 61, 478-487.
- Yaman, E. ve Peker, A. (2012). Ergenlerin siber zorbalık ve siber mağduriyete ilişkin algıları. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 11(3), 819-833.
- Yavuz, O. (2018). Ergenlik döneminde internet bağımlılığının okul başarısı üzerinde etkileri. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(15), 1056-1080.

Yavuzer, H. (2013). *Bedensel, zihinsel ve sosyal gelişimiyle çocuğunuzun ilk 6 yılı*. (30. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yen, C. F., Chou, W. J., Liu, T. L., Ko, C. H., Yang, P. ve Hu, H. F. (2014). Cyberbullying among male adolescents with attention-deficit/hyperactivity disorder: Prevalence, correlates, and association with poor mental health status. *Research in developmental disabilities*, 35(12), 3543-3553.

Extended Abstract

Adolescence is the intermediate period between childhood and adulthood, defined as the rapid growth stage (Yavuzer, 2013). Adolescence is not only physical change, but also mental, psychological, and so on and so forth. It is the period of maturation development (Keçialan and Ocağcı, 2013). Among the needs of individuals in adolescence are thoughts of understanding people around them, chatting with their peers and other friends, participating in a community, trusting people around them, and being successful (Yavuz, 2018). It is believed that adolescent students have made these communications more over the internet in recent years. Bullying is the most frequent one of the negative behaviors of teenagers towards each other (Tuncay & Pişkin, 2015). Bullying is defined as a behavior involving repeated aggressive attitudes towards a person or community who is weaker than themselves (Beran & Li, 2008). In order to call a behavior bullying, it is necessary for that behavior to be sustained deliberately and for a certain period of time and it is also thought that the bullied individual must be physically or socially weaker than the bully. Especially in adolescents, these negative behaviors and attitudes are frequently observed. Adolescent students' overuse of the internet and social media leads to a variety of problems and disorders (Baştürk Akca, Sayımer & Ergül, 2015). It is thought that the increase in internet use in Turkey, especially the overuse of social media among school-age teenagers, may lead to a decrease in course success (Duman, 2008). It is also thought that one of the aims of the use of social media by adolescents is to address the need to relate and communicate with others. Another thought is that individuals' problems in adolescence increase due to emotional changes and adolescents use the internet to solve these problems. Therefore, it causes a risky condition for adolescents to use social media frequently and to be exposed to negativity in social media (Ko, Yen, Yen, Chen & Wang, 2008). It is thought that negative behaviors of people or friends around adolescents may cause adolescents to show negative behaviors such as having problems in peer relationships, behaving aggressively, and even starting drug use (Uludağlı & Sayıl, 2009). As a result of this research, the problems of adolescent students include cyberbullying, social media addiction, and social media disorders. In this frame, the purpose of this research is to detect cyberbullying behavior, social media addictions, and social media disorders of adolescent students in secondary schools. This study was conducted by the descriptive screening model from quantitative research approaches. The study group for the research consisted of 478 students in Erbaa, Tokat in the 2019-2020 academic year. Cyberbullying Scale (0.70), Social Media Addiction Scale for Adolescents (0.904), and Social Media Disorder Scale (0.83) were used for gathering data. As a result of the research obtained, quantitative data were analyzed by using descriptive statistics and nonparametric tests 2 Independent samples, K Independent samples, Spearman two-tailed test, and nonparametric regression. As a result, it was concluded that adolescent students studying in secondary schools had low levels of cyberbullying behavior, social media addiction, and social media disorders. The analysis based on the gender of the students concluded that male students' cyberbullying behavior and social media addictions were higher than female students'. On the other hand, there was no difference between male and female students in terms of social media disorders. The analysis of adolescent students by school type found that social media disorders of students in the Regional Boarding Secondary School and İmam Hatip Secondary School are higher than those in secondary schools. On the other hand, it was found that there was no difference in social media disorder between adolescent students in the Regional Boarding Secondary School and those in İmam Hatip Secondary School. Cyberbullying behavior, social media addictions, and social media disorders of adolescent students in secondary schools were found to be higher in upper-class students according to their grades. Social media addictions are also moderately increasing as the cyberbullying behaviors of adolescent students in our research increase. Similarly, social media disorders are moderately increasing as cyberbullying

behaviors increase. As students' social media addictions increase, social media disorders also increase highly. It was determined that there is not a significant relationship between social media addiction and cyberbullying behavior of adolescent students in secondary schools, and also there is a significant but weak relation between social media disorder and cyberbullying. By these results, to reduce more or keep at this low level the students' low level of cyberbullying behavior, social media addiction levels, and social media disorders, it can be suggested to organize seminars by the classroom guidance counselor or school guidance counselor to raise students' awareness of cyberbullying and social media addictions. Also, add cyberbullying topics to the curriculum in values education, conduct informational activities about the extent to which the social media tools used by students may affect them and what kind of harm these may cause, to implement these awareness activities more intensively in upper classes and especially to male students.